

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum (do programu nauczania *W centrum uwagi. Zakres rozszerzony*)

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2022 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Tematy	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Wymagania niezbędne do uzyskania oceny śródrocznej						
I. Człowiek i społeczeństwo						
1. Kim jest człowiek?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ badanie natury ludzkiej w ujęciu historycznym ▪ założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu ▪ obszary filozoficznej refleksji o człowieku: <ul style="list-style-type: none"> - człowiek-jednostka, natura ludzka, - rozum i zmysły, - wolność woli, - uczucia i emocje, - wybieranie i decydowanie ▪ nauka [w tym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe założenia głównych filozoficznych koncepcji dotyczących człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku; ▪ analizuje proste teksty źródłowe dotyczące różnych filozoficznych koncepcji człowieka; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „rozum”, „zmysły”, „wolność woli”, „uczucia”, „emocje”, „poznanie” [w kontekście filozoficznej refleksji o człowieku]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu; ▪ wskazuje religijne i naukowe wątki w refleksji na temat natury ludzkiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje, w ujęciu historycznym, rozwój refleksji i badań nad naturą człowieka; ▪ analizuje fragmenty tekstów filozoficznych dotyczących różnych wątków refleksji o człowieku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje wybrane spory filozoficzne dotyczące natury ludzkiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy filozoficznych koncepcji człowieka: <ul style="list-style-type: none"> spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cielesnej, dualizmu.

	filozofia] i religia wobec natury ludzkiej					
2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społeczny aspekt natury człowieka ▪ antyczne źródła myśli społecznej ▪ człowiek jako osoba ▪ osoba w filozofii chrześcijańskiej ▪ status społeczny i rola społeczna ▪ potrzeby człowieka ▪ formy życia społecznego ▪ grupy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty postrzegania społecznej natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ wymienia podstawowe cechy osoby; ▪ w podaje przykłady ról społecznych, w tym tych, które sam odgrywa w życiu codziennym; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych [np. rodzica, ucznia]; ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega wpływ chrześcijaństwa na postrzeganie natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ omawia konflikty wynikające z odgrywania różnych ról społecznych; ▪ podaje przykłady potrzeb człowieka; ▪ wymienia konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; ▪ prawidłowo stosuje pojęcie „status społeczny”; ▪ wymienia podstawowe formy życia społecznego [grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo]; ▪ interpretuje proste teksty narracyjne poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne uwarunkowania wpływające na postrzeganie społecznej natury człowieka; ▪ przedstawia, w jaki sposób jest definiowana osoba w filozofii antycznej i myśli chrześcijańskiej; ▪ wyjaśnia, jak działają mechanizmy decydujące o powstawaniu konfliktów ról społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania wpływające na status społeczny człowieka ▪ porównuje więzi łączące ludzi tworzących różne grupy społeczne; ▪ porównuje cechy różnych form życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ interpretuje złożone teksty źródłowe poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka [w tym teksty filozoficzne]; ▪ dostrzega zmienność wymagań i kryteriów decydujących o definiowaniu ról społecznych w kulturze europejskiej; ▪ analizuje konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw [np. jednostki i społeczeństwa, polityki i kultury]; ▪ dostrzega zmienność kryteriów definiujących status społeczny człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych koncepcji społecznej natury człowieka.
3. Dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota dobra wspólnego ▪ rozumienie dobra wspólnego w ramach różnych wspólnot ludzkich ▪ obowiązki jednostki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje postawy i działania służące dobru wspólnemu; ▪ wymienia podstawowe obowiązki jednostki wobec wspólnoty w ramach kultury europejskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady dobra wspólnego uznawanego w różnych wspólnotach ludzkich; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, co oznacza idea dobra wspólnego; ▪ wyjaśnia, na czym polega zależność między ideą sprawiedliwości społecznej a ideą dobra wspólnego; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia różne sposoby definiowania i realizacji idei sprawiedliwości społecznej; ▪ charakteryzuje czynniki wpływające na rozumienie dobra 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania idei dobra wspólnego w różnych okresach historycznych i w różnych kulturach.

	<p>względem wspólnoty</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ obowiązki wobec wspólnoty w <i>Konstytucji RP</i> ▪ dobro wspólne w <i>Konstytucji RP</i> ▪ idea sprawiedliwości społecznej ▪ sprawiedliwość społeczna w <i>Konstytucji RP</i> ▪ tolerancja w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia obowiązki wobec wspólnoty wynikające z <i>Konstytucji RP</i>. 	<p>społecznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzasadnia, z różnych perspektyw, konieczność dbania o dobro wspólne; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące w Polsce realizację idei dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej; ▪ tłumaczy, jak postawa tolerancji wpływa na funkcjonowanie wspólnoty. 	<p>wspólnego i stosunek do tej idei;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone teksty źródłowe poświęcone idei dobra wspólnego [w tym teksty filozoficzne]. 	
<p>4. Dobro jednostki a dobro wspólne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poglądy dotyczące miejsca człowieka w świecie i jego roli w społeczeństwie [indywidualizm i kolektywizm] ▪ indywidualizm a egoizm ▪ społeczeństwo indywidualistyczne a społeczeństwo kolektywistyczne ▪ kolektywizm w ustrojach totalitarnych ▪ zróżnicowane podejście do statusu jednostki w różnych regionach świata: kultury indywidualistyczne i kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnicę między koncepcją dobra wspólnego uwzględniającą dobro jednostek a koncepcją totalitarną odrzucającą dobro jednostek jako mniej istotne; ▪ wymienia podstawowe cechy indywidualizmu i kolektywizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ podaje przykładowe przejawy zróżnicowania kulturowego świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ przedstawia zróżnicowanie kulturowe świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje, w ujęciu historycznym, koncepcje indywidualistyczne i kolektywistyczne mające wpływ na funkcjonowanie współczesnych społeczeństw; ▪ porównuje i ocenia wartości i zasady obowiązujące w społeczeństwach indywidualistycznych i kolektywistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat dawnych i współczesnych społeczeństw funkcjonujących zgodnie z modelami indywidualistycznym lub kolektywistycznym.

	kolektywistyczne					
II. Społeczności i wspólnoty						
1. Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzina i małżeństwo w <i>Konstytucji RP</i> ▪ rodzina jako miejsce budowania fundamentalnych relacji społecznych ▪ typy rodzin we współczesnym świecie ▪ funkcje rodziny ▪ pozycja rodziny we współczesnych społeczeństwie i państwie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie ma rodzina w procesie budowania prawidłowych relacji społecznych; ▪ podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, które wynikają z prawa polskiego i z tradycji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje funkcje rodziny i wskazuje przykłady ich realizacji; ▪ wymienia wynikające z <i>Konstytucji RP</i> normy prawne dotyczące rodziny i małżeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia typy rodzin występujące we współczesnej Europie i ich wpływ na kształtowanie relacji społecznych; ▪ analizuje testy normatywne i narracyjne oraz źródła statystyczne dotyczące roli, statusu i znaczenia rodziny w życiu społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje jeden z nieeuropejskich modeli funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie; ▪ analizuje sytuację rodziny we współczesnym państwie polskim, uwzględniając zagrożenia dla jej prawidłowego rozwoju oraz stojące przed nią szanse. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy różnych koncepcji funkcjonowania rodziny i ich wpływu na relacje społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania kulturowe, w których ukształtowały się poszczególne typy rodziny funkcjonujące we współczesnym świecie.
2. Wspólnoty religijne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ religia jako zjawisko społeczne ▪ cechy religijności we współczesnym społeczeństwie ▪ religie współczesnego świata ▪ typy współczesnych organizacji religijnych ▪ organizacje religijne w Polsce ▪ problem laicyzacji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne religie współczesnego świata; ▪ wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; ▪ określa rolę religii w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia pojęcia: „religia”, „religijność”, „wiara”; ▪ wymienia formy organizacji religijnych; ▪ charakteryzuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ rozpoznaje podstawowe zjawiska związane z religijnością społeczeństw zachodnich [np. laicyzacja]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje teksty normatywne, w tym przepisy <i>Konstytucji RP</i>, oraz teksty narracyjne i źródła statystyczne dotyczące życia religijnego w Polsce; ▪ porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich; ▪ porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega ciągłość w identyfikacji religijnej społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ przedstawia przyczyny i skutki zmian dotyczących religijności, w tym identyfikacji religijnej, zachodzących w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranych form religijności występujących we współczesnym społeczeństwie polskim albo wybranej wspólnoty wyznaniowej działającej w Polsce.
3. Państwo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współczesna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje klasyczną 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje władzę 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje ze sobą 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opracowuje krytyczną

	<ul style="list-style-type: none"> definicja państwa atomytryby państwa jako organizacji politycznej rodzaje władzy cechy władzy państwowej legitymizacja władzy państwowej teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska] 	<p>podstawowe cechy i atrybuty państwa [terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną];</p> <ul style="list-style-type: none"> rozdziłnia i wymienia rodzaje władzy; wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; wymienia podstawowe funkcje państwa. 	<p>definicję państwa [G. Jellinek];</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co oznaczają trzy podstawowe atrybuty państwa: terytorialność, suwerenność, przymusowość; wskazuje specyficzne cechy władzy państwowej; wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; omawia podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]. podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa. 	<p>jako zjawisko społeczne;</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; poddaje analizie i porównuje ze sobą różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą państwową a władzą publiczną; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące państwa. 	<p>podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską];</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje ze sobą różne definicje państwa [np. G. Jellinka, Arystotelesa, marksistowską]; uzasadnia konieczność istnienia państwa; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej zagadnieniom związanym z teorią państwa, np. dotyczącej funkcji państwa we współczesnym świecie. 	<p>analizę wybranej teorii genezy państwa [Arystotelesa, teistycznej, umowy społecznej, podboju, marksistowskiej];</p> <ul style="list-style-type: none"> organizuje debatę na temat funkcji państwa we współczesnym świecie i bierze w niej aktywny udział.
4. Obywatelstwo	<ul style="list-style-type: none"> istota instytucji prawnej obywatelstwa zasady nabywania obywatelstwa w Polsce prawa i obowiązki obywatela polskiego utrata obywatelstwa polskiego bezpaństwowcy podwójne 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„prawo ziemi”, „prawo krwi”]; wskazuje podstawową formę nabycia obywatelstwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, czym jest obywatelstwo; wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„naturalizacja”, „repatriacja”]; tłumaczy, jakie jest znaczenie terminu „bezpaństwowiec”; wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje ze sobą różne sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; przedstawia konsekwencje nieposiadania obywatelstwa; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia, w jaki sposób instytucja obywatelstwa funkcjonowała w różnych okresach historycznych; omawia zasadę wyłączności obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące sposobów nabycia obywatelstwa, możliwości posiadania obywatelstwa dwóch lub więcej państw oraz sytuacji bezpaństwowców.

	obywatelstwo		<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne, teksty normatywne] informacje dotyczące instytucji obywatelstwa. 		
5. Naród	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definicja pojęcia „naród” ▪ polityczna koncepcja narodu ▪ etniczno-kulturowa koncepcja narodu ▪ istota tożsamości narodowej ▪ formy tożsamości narodowej ▪ współcześni Polacy wobec kwestii tożsamości narodowej ▪ czynniki narodotwórcze ▪ czynniki decydujące o zachowaniu, zmianie lub utracie tożsamości narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje cechy narodu definiowanego w ramach koncepcji politycznej oraz koncepcji etniczno-kulturowej; ▪ wskazuje przykłady czynników narodotwórczych oraz czynników sprzyjających kształtowaniu się tożsamości narodowej; ▪ określa własną tożsamość narodową. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje czynniki narodotwórcze oraz czynniki sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; ▪ wymienia podstawowe koncepcje dotyczące kształtowania się narodów; ▪ charakteryzuje główne typy postaw jednostki wobec własnej narodowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „tożsamość narodowa”; ▪ przedstawia problemy związane z procesem kształtowania i utrwalania tożsamości narodowej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące narodu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje spory dotyczące definiowania pojęcia „naród”; ▪ analizuje charakter współczesnej polskiej tożsamości narodowej; ▪ porównuje na wybranych przykładach odmienne drogi kształtowania się współczesnych narodów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje na wybranych przykładach współczesne problemy polityczne wynikające z procesu kształtowania się narodów; ▪ analizuje problemy wynikające z wielowarstwowej tożsamości narodowej współczesnych społeczeństw europejskich.
6. Polityka narodowo-ściowa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zróżnicowanie etniczne ▪ naród a grupa etniczna ▪ rodzaje grup etnicznych we współczesnym świecie [autochtoni, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup etnicznych funkcjonujących we współczesnym świecie; ▪ wymienia etapy i formy przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „asymilacja” i „akulturacja”; ▪ charakteryzuje wybraną formę przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; ▪ omawia podstawowe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; ▪ porównuje wybrane modele polityki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje i ocenia politykę państwa polskiego w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ porównuje różne systemy ochrony grup mniejszościowych we 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy polityki wybranych państw w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące systemów

	<p>mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, imigranci, grupy etnograficzne]</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ akulturacja i asymilacja grup mniejszościowych, w tym migranckich, we współczesnym świecie ▪ systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie ▪ modele polityki narodowościowej we współczesnym świecie i konsekwencje ich realizacji ▪ formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja] 	[separacja, adaptacja, integracja, asymilacja].	modele polityki państwa w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich.	<p>narodowościowej realizowane przez współczesne państwa;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje wpływ polityki państwa na przebieg procesów akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące polityki narodowościowej. 	współczesnym świecie.	prawnej ochrony grup mniejszościowych funkcjonujących w wybranych państwach świata.
7. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiany w strukturze narodowościowej społeczeństwa polskiego po 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje podstawowe zmiany, jakie zaszły w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r.; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady kulturowych, politycznych i społecznych konsekwencji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną w świetle polskiego prawa; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnice między socjologiczną a prawną definicją grup mniejszościowych w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat stanu przestrzegania praw mniejszości narodowych

	<p>1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje mniejszości narodowe, etniczne i grupa posługująca się językiem regionalnym we współczesnej Polsce – cechy charakterystyczne, kultura, tradycja, liczebność, rozmieszczenie geograficzne, formy aktywności</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ regulacje prawne określające status grup mniejszościowych w Polsce ▪ polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym ▪ wybitni przedstawiciele mniejszości narodowych i ich wkład w polską kulturę 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia mniejszości narodowe i etniczne, które zostały prawnie uznane w Polsce; ▪ podaje podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce. 	<p>wynikających ze zmian w strukturze narodowościowej polskiego społeczeństwa po 1939 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, jakie są prawne podstawy uznania danej grupy mniejszościowej za mniejszość narodową lub etniczną; ▪ określa status prawny ludności kaszubskiej; ▪ charakteryzuje wybrane grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne, dziedzictwo kulturowe]; ▪ wymienia najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli znaczący wkład w kulturę polską. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, kulturowej i ekonomicznej]; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące grup mniejszościowych funkcjonujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje problemy wynikające z przyjętych w Polsce regulacji prawnych dotyczących grup mniejszościowych [np. problem statusu prawnego Ślązaków]; ▪ uzasadnia konieczność ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. 	<p>i etnicznych w Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli duży wkład w kulturę polską; ▪ przygotowuje debatę na temat ochrony praw mniejszości narodowych we współczesnych państwach demokratycznych i bierze w niej aktywny udział; ▪ podejmuje działania na rzecz rozpropagowania wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce, np. przygotowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
--	--	--	--	--	---	--

III. Funkcjonowanie społeczeństwa

<p>1. Rodzaje społeczeństw</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pojęcia: „społeczeństwo”, „zmiana społeczna”, „rozwój społeczny”, „postęp społeczny” ▪ cechy społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego ▪ współczesne społeczności łowieckie, nomadyczne i rolnicze ▪ wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie ▪ cechy społeczeństw przemysłowego i przemysłowego ▪ cechy współczesnych społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; ▪ wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; ▪ wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; ▪ rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; ▪ podaje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; ▪ wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa przemysłowego; ▪ podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne typy społeczeństw; ▪ omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa przemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; ▪ przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem przemysłowym; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę na temat szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami przemysłowymi, a także bierze aktywny udział w dyskusji.
<p>2. Socjalizacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota i cechy procesu socjalizacji ▪ instytucje socjalizacji ▪ modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych ▪ socjalizacja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; ▪ rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; ▪ wskazuje przykładowe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; ▪ odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; ▪ wymienia grupy społeczne, mechanizmy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; ▪ porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia przebieg procesu socjalizacji w poszczególnych fazach rozwoju dziecka; ▪ wymienia zjawiska cywilizacyjne wpływające na proces socjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i analizuje problemy, z którymi boryka się jednostka w procesie socjalizacji w społeczeństwie nowoczesnym, wynikające z uwarunkowań

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pierwotna i wtórna zjawisko socjalizacji odwróconej ▪ resocjalizacja 	mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wtórna; ▪ omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; ▪ wyjaśnia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; ▪ przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ we współczesnym społeczeństwie polskim/europejskim; ▪ porównuje przebieg procesu socjalizacji w społeczeństwach różnego typu, np. w społeczeństwach tradycyjnym i przemysłowym. 	<p>osobistych, a także m.in. ze:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zmieniającej się roli rodziny, - zmian zachodzących w sposobie funkcjonowania grup rówieśniczych, - wzrostu anonimowości i zwiększonej mobilności poziomej.
--	---	--	--	---	--	--

Wymagania niezbędne do uzyskania oceny rocznej (z uwzględnieniem wymagań na ocenę śródroczną)

3. Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ elementy tworzące kapitał społeczny ▪ kapitał ludzki a kapitał społeczny ▪ rodzaje kapitału społecznego ▪ funkcje kapitału społecznego ▪ zaufanie a kapitał społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; ▪ wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; ▪ wymienia funkcje kapitału społecznego; ▪ określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; ▪ pozyskuje z różnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „kapitał społeczny” i „kapitał ludzki”; ▪ rozważa, jaki jest poziom kapitału społecznego we współczesnym społeczeństwie polskim. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę poświęconą np. roli kapitału społecznego w społecznościach przemysłowych, a także bierze aktywny udział w dyskusji na wybrany temat.
-----------------------------	---	--	---	---	--	--

	znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju państwa i społeczeństwa			źródła [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału społecznego.		
4. Struktura społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” ▪ uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; ▪ wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; ▪ wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję społeczną. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; ▪ wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; ▪ odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; ▪ wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; ▪ określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; ▪ omawia różnicę między modelem otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji społecznej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące struktury społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; ▪ wyjaśnia, jakie jest społeczne znaczenie klasy średniej; ▪ przedstawia zależności zachodzące między współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi a zmianami w strukturze społeczeństw zachodnich, w tym w strukturze społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym te dotyczące charakteru i dynamiki zachodzących w nim zmian.
5. Przemiany społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. ▪ istota transformacji ustrojowej w Polsce ▪ znaczenie pojęć: „adaptacja społeczna”, „degradacja społeczna” 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. ▪ wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ przedstawia różne postawy Polaków wobec 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. ▪ wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową w społeczeństwie polskim po 1989 r.; ▪ charakteryzują postawę 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonała się w Polsce po 1989 r.; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; ▪ porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje zjawisko dyferencjacji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ ocenia proces transformacji społecznej w Polsce po 1989 r. oraz omawia jego wpływ na funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np.: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów przemian społecznych w Polsce po 1989 r.; - procesu przystosowania się społeczeństwa do zmiany systemowej w wybranym państwie postkomunistycznym,

	<ul style="list-style-type: none"> modele adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego 	transformacji ustrojowej w kraju.	<p>przedstawiciele społeczeństw postkomunistycznych, którzy są określani jako <i>homo sovieticus</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce. 	<p>ze strukturą współczesnego społeczeństwa polskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r. 	<p>polegają dylematy badawcze przy sporządzaniu charakterystyki struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> innym niż Polska; porównuje strukturę społeczeństwa polskiego ze strukturą wybranych społeczeństw zachodnich.
6. Nierówności społeczne	<ul style="list-style-type: none"> nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego nierówność społeczna a nierówność szans życiowych metody i instrumenty ograniczania nierówności 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach; przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; wykazuje związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach, w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; charakteryzuje wybrany konflikt społeczno-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki]. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności społecznych we współczesnym 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy, skutki]; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np. przyczyn, konsekwencji i różnorodnych aspektów nierówności społecznych w wybranych regionach lub państwach świata; przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych; przygotowuje debatę dotyczącą nierówności społecznych we współczesnym świecie oraz uczestniczy w dyskusji na wskazany

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społecznych przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie 			świecie.		temat.
7. Problemy społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego ▪ problemy życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej ▪ polityka społeczna państwa polskiego – priorytety, sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej ▪ system ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ▪ identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; ▪ rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia; ▪ podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; ▪ wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; ▪ wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ▪ wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; ▪ wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; ▪ podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; ▪ omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i ocenia instrumenty aktywnej polityki społecznej prowadzonej w państwie polskim; ▪ omawia funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w tym bezrobociu i ubóstwu; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego problemu społecznego we współczesnej Polsce; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań podejmowanych w celu ograniczenia lub eliminacji wykluczenia społecznego; ▪ krytycznie analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.
IV. Procesy demograficzne						
1. Migracje we współczesnym świecie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” ▪ przyczyny ruchów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko migracji; ▪ podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”; ▪ wskazuje szanse 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; ▪ wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej migracji [na temat np. kryzysu migracyjnego we współczesnej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę dotyczącą wybranego aspektu migracji we współczesnym świecie, a także aktywnie bierze udział w dyskusji

	<p>migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ bariery migracyjne ▪ zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów 		<p>i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; ▪ charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące sytuację migrantów, w tym uchodźców. 	<p>na zjawisko migracji we współczesnym świecie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji. 	<p>Europie; postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie].</p>	<p>na wskazany temat.</p>
<p>2. Migracje na ziemiach polskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. ▪ przemieszczenia ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w. ▪ proces repatriacji Polaków w XX i XXI w. ▪ repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ▪ wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ▪ porównuje repatriację i wysiedlenie; ▪ analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy o repatriacji</i>; ▪ przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; ▪ wymienia formy wsparcia dla repatriantów realizowane przez państwo polskie; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków [w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawisko emigracji z Polski po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]; ▪ dokonuje analizy zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego aspektu migracji Polaków w XX i XXI w.

3. Polacy za granicą	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” ▪ główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych ▪ wkład emigracji w polskie życie narodowe w XX i XXI w. ▪ Karta Polaka i przykłady jej praktycznego zastosowania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; ▪ wymienia formy aktywności diaspery polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; ▪ podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspery polskiej; ▪ charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; ▪ wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji Polaków za granicą państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje przepisy <i>Ustawy o Karcie Polaka</i> oraz <i>Ustawy o repatriacji</i>; ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec emigracji polskiej; ▪ przedstawia sylwetki i osiągnięcia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię informacyjną mającą na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej [naukowców, polityków, artystów], np. opracowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
4. Procesy demograficzne na świecie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” ▪ czynniki wpływające na rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; ▪ wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; ▪ określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; ▪ wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; ▪ przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; ▪ charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia sytuację demograficzną w wybranych państwach świata; ▪ analizuje na wybranych przykładach polityki pronatalistyczną i antynatalistyczną prowadzone przez współczesne państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego aspektu procesów demograficznych we współczesnym świecie.

	<p>demograficzny społeczeństw</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ globalne tendencje demograficzne ▪ sytuacja demograficzna w Europie ▪ regres demograficzny i wyż demograficzny: przyczyny, przejawy, skutki 	demograficzny.		<p>demograficzne;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie. 		
5. Tendencje demograficzne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja” ▪ znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa ▪ sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce ▪ polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; ▪ wymienia podstawowe procesy demograficzne przebiegające we współczesnej Polsce; ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywy rozwojowe państwa polskiego; ▪ podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”; ▪ przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawiska wyżu demograficznego i niżu demograficznego w Polsce w drugiej połowie XX w. oraz w XXI w. [przyczyny, skutki]; ▪ porównuje sytuację demograficzną w Polsce i wybranych państwach świata; ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec niekorzystnych trendów demograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów procesów demograficznych we współczesnej Polsce; - działań podejmowanych przez państwo w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.

I. Aktywność obywatelska						
<p>1.Społeczeństw o obywatelskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota i idee społeczeństwa obywatelskiego ▪ polskie tradycje społeczeństwa obywatelskiego ▪ ruch organicznikowski społeczeństwo obywatelskie w Polsce w XX i XXI wieku 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne cechy społeczeństwa obywatelskiego; ▪ podaje przykłady codziennych zachowań świadczących o funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce; ▪ rozpoznaje postawy i działania właściwe dla społeczeństwa obywatelskiego w różnych epokach historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne formy aktywności obywatelskiej; ▪ wymienia warunki konieczne do ukształtowania się społeczeństwa obywatelskiego; ▪ podaje przykłady postaw i działań charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historii Polski [I Rzeczypospolita i XIX wiek]; ▪ wymienia główne etapy procesu kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w XX w. oraz związane z tym procesem problemy; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące społeczeństwa obywatelskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne funkcje społeczeństwa obywatelskiego; ▪ przedstawia XIX-wieczne tradycje polskiego społeczeństwa obywatelskiego, ze szczególnym uwzględnieniem ruchu organicznikowskiego; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie mają zaufanie społeczne i kapitał społeczny dla właściwego funkcjonowania demokracji; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historycznych oraz współcześnie [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje ze sobą różne koncepcje/idee dotyczące społeczeństwa obywatelskiego; ▪ porównuje postawy i działania podejmowane w ramach społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w różnych epokach historycznych oraz dokonuje krytycznej analizy tych aktywności; ▪ charakteryzuje formy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w czasach komunistycznych; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą wybranych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat idei i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego na różnych etapach historycznych, Polsce współczesnej lub w wybranych państwach świata.

<p>2.Organizacje pozarządowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ trzeci sektor działalności społeczno-gospodarczej ▪ stowarzyszenia ▪ fundacje ▪ organizacje pożytku publicznego ▪ think tank 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe cechy organizacji pozarządowych; ▪ wskazuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ wymienia główne formy aktywności organizacji pozarządowych we współczesnej Polsce; ▪ podaje przykłady działań oddolnych na rzecz społeczności lokalnej. ▪ podaje przykłady stowarzyszeń i fundacji o zasięgu ogólnopolskim 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce; ▪ odszukuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania wybranej organizacji z trzeciego sektora; ▪ charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Polsce; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące funkcjonowania organizacji z trzeciego sektora życia publicznego; ▪ wymienia zakres niezbędnych uregulowań, które muszą zostać uwzględnione w statucie stowarzyszenia; ▪ przygotowuje według 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje trzy sektory działalności społeczno-gospodarczej w państwie; ▪ omawia procedurę rejestracji stowarzyszeń w Polsce; ▪ porównuje procedury zakładania oraz zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń w Polsce; ▪ interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ opracowuje projekt działań społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących organizacji z trzeciego sektora życia publicznego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa jakie znaczenie ma funkcjonowanie organizacji z trzeciego sektora życia publicznego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i przeprowadza wraz z rówieśnikami kampanię społeczną mającą na celu wypromowanie wybranej organizacji pozarządowej; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty i kontrargumenty; ▪ aktywnie działa w jednej z organizacji pozarządowych.
---	--	--	---	--	--	--

			<p>wzoru projektu statutu stowarzyszenia lub fundacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym są think tanki i jaką rolę odgrywają. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia działalność wybranego think tanku. 		
Temat lekcji: Spółdzielczość						
3. Spółdzielczość	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spółdzielnia ▪ spółdzielczość w Polsce ▪ rodzaje spółdzielni w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega spółdzielczość; ▪ podaje przykłady spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce; ▪ odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące spółdzielni. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia cele, formy organizacji i działania wybranego typu spółdzielni we współczesnej Polsce; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnych materiałach źródłowych dotyczących historii i współczesności ruchu spółdzielczego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia tradycje ruchu spółdzielczego w Polsce i w wybranych państwach [np. w Wielkiej Brytanii]; ▪ wyjaśnia, czym się różni spółdzielnia od spółki; ▪ przedstawia wady i zalety ruchu spółdzielczego we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę, np. na temat roli ruchu spółdzielczego w Polsce ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych spółdzielni.
4. Organizacje społeczno zawodowe	<ul style="list-style-type: none"> ▪ związki zawodowe ▪ centrale związkowe ▪ dialog społeczny ▪ organizacje pracodawców ▪ samorządy zawodowe ▪ grupy interesów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia cele związków zawodowych i przykłady działań podejmowanych przez te organizacje; ▪ wymienia główne centrale związków zawodowych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia cele działalności związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; ▪ podaje przykłady działań typowych dla związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje związki zawodowe i centrale związkowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ przedstawia organizacje pracodawców funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym jest grupa interesu; ▪ odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz samorządów zawodowych. 	<p>Polskiej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje ze sobą cele i formy działania związków zawodowych i organizacji pracodawców; ▪ wyjaśnia, czym jest lobbing; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym społeczeństwie demokratycznym ma dialog społeczny; ▪ interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących związków zawodowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ i kontrargumenty; gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych związku zawodowego, organizacji pracodawców, samorządu zawodowego lub spółdzielni.
II. POLITYKA						

<p>1. Istota polityki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definicje polityki ▪ koncepcje polityki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady działań charakterystycznych dla polityki; ▪ przedstawia przykładowe definicje polityki; ▪ podaje przykłady konfliktów politycznych i wymienia ich przyczyny. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia wybrane definicje i koncepcje polityki; ▪ wskazuje przyczyny konfliktów politycznych; ▪ wyjaśnia, na jakich zasadach i w jakich okolicznościach wypracowano wybrane kompromisy polityczne we współczesnym świecie; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące polityki. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne definicje i koncepcje polityki; ▪ wyjaśnia, co oznacza wyrażenie „polityka bez ideologii”; ▪ analizuje przyczyny, przebieg i konsekwencje przykładowych konfliktów politycznych; ▪ wymienia podstawowe strategie postępowania stosowane przez uczestników konfliktów politycznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących polityki [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje i porównuje historyczne definicje pojęcia „polityka”; ▪ omawia, analizuje i porównuje różne strategie postępowania stosowane przez uczestników konfliktu politycznego [m.in. wskazuje ich mocne i słabe strony]; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy polityką a politykierstwem. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje na forum informacje na temat wybranych konfliktów politycznych we współczesnym świecie.
----------------------------------	--	---	--	--	--	--

1. Ocenę wyższą otrzymuje uczeń spełniający łącznie wymagania edukacyjne określone dla ocen niższych np. ocenę dobrą otrzymuje uczeń spełniający wymagania edukacyjne na ocenę dopuszczającą, dostateczną oraz dobrą.

2. Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań na poszczególne pozytywne oceny.

3. W przypadku nie zrealizowania tematów lekcji (zagadnień) w I okresie będą one realizowane po klasyfikacji śródrocznej. W tym przypadku obowiązują również wymagania edukacyjne dla tych tematów (zagadnień).

